

Торгова Л.В., Хитра О.В.

Основи зовнішньоекономічної діяльності

Навчально-методичний посібник

Торгова Л.В.,| Хитра О.В.

О С Н О В И
З О В Н І Ш Н Ь О Е К О Н О М І Ч Н О Ї
Д І Я Л Ь Н О С Т І

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Львів
"Новий Світ-2000"
2012

УДК 339.9 (075.8)

ББК 65.5 я 74

T60

*Гриф надано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 14/18.2-389 від 17.02.06)*

Рецензенти:

Савельєв Є.В.-д.е.н., професор, академік академії економічних наук України, проректор з навчальної роботи, завідувач кафедри міжнародної економіки фінансово-кредитних відносин і маркетингу Тернопільської академії народного господарства;

Юхименко В.В. д.е.н., професор кафедри зовнішньоекономічної діяльності Київського національного торговельно-економічного університету.

Торгова Л.В., Хитра О.В.

T60 Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчально-методичний посібник. - Львів: "Новий Світ-2000", 2012. - 512 с.

ISBN 966-418-017-3 "Новий Світ-2000"

Розглянуто теоретичні засади здійснення основних видів зовнішньоекономічних операцій: експорту-імпорту товарів, зустрічної торгівлі, торгового посередництва, міжнародного туризму, інжинірингу, лізингу, франчайзингу, спільного та офшорного підприємництва, діяльності у вільних економічних зонах. Описано процедури підготовки, укладання й виконання зовнішньоекономічних контрактів, особливості їх валютно-фінансового забезпечення, порядок застосування базисних умов поставки, перевезення і страхування вантажів. Викладено основні положення щодо державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, визначено специфіку застосування прийомів митно-тарифної і нетарифної політики держави, основні характеристики, переваги й недоліки протекціонізму і "вільної торгівлі". Виділено специфічні риси менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі з позицій синергетичної концепції.

Рекомендується для студентів економічних спеціальностей, а також для фахівців, що працюють у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

ЗМІСТ

Передмова.....	10
----------------	----

Змістовий модуль 1.

КАТЕГОРІЇ І ТЕОРІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І КОНТРАКТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Тема 1. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ: СУТНІСТЬ, СУБ'ЄКТИ, ВИДИ, ФАКТОРИ І ПРИНЦИПИ РОЗВИТКУ ...	16
1.1. Зовнішньоекономічна діяльність як економічна категорія	16
1.2. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.....	18
1.3. Основні напрямки здійснення зовнішньоекономічних операцій....	19
1.4. Зовнішньоекономічний комплекс та зовнішньоекономічна стратегія країни	21
1.5. Фактори, що впливають на організацію і розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємства.....	24
1.6. Принципи зовнішньоекономічної діяльності.....	27
Тема 2. ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ЗОВНІШНЬО- ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ	32
2.1. Класичні концепції зовнішньої торгівлі	33
2.2. Регулятивні теорії розвитку зовнішньоекономічної діяльності.....	38
2.3. "Конкурентні" концепції зовнішньоекономічної діяльності.....	43
Тема 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	50
3.1. Мета, завдання, суб'єкти та інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	50
3.2. Політика вільної торгівлі і протекціонізм.....	57
3.3. Тарифне регулювання зовнішньої торгівлі.....	59
3.3.1. Сутність, функції та різновиди мита	62
3.3.2. Поняття митної вартості та митних платежів	70

3.3.3. <i>Поняття, механізм застосування та способи побудови митного тарифу</i>	73
3.3.4. <i>Особливості сучасної тарифної політики. Наслідки введення тарифу</i>	77
3.4. Нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі.....	80
3.4.1. <i>Кількісні обмеження зовнішньої торгівлі</i>	83
3.4.2. <i>Методи прихованого протекціонізму</i>	89
3.4.3. <i>Фінансові методи</i>	91
3.4.4. <i>Правові методи</i>	95
Тема 4. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ КОНТРАКТИ	99
4.1. Сутність, особливості, функції і види зовнішньоекономічного контракту.....	99
4.2. Основи і джерела правового регулювання зовнішньоекономічних контрактів. Ознаки договору міжнародної купівлі-продажу товарів.....	104
4.3. Техніка підготовки, укладання і виконання зовнішньоекономічного контракту.....	107
4.4. Зовнішньоторгові документи, що підтверджують виконання контракту.....	112
4.5. Типова структура міжнародного контракту купівлі-продажу.....	116
Тема 5. МІЖНАРОДНІ ПРАВИЛА ТЛУМАЧЕННЯ ТОРГОВИХ ТЕРМІНІВ "ІНКОТЕРМС"	123
5.1. Призначення і специфіка застосування термінів "ІНКОТЕРМС".....	123
5.2. Особливості укладання контрактів за правилами "ІНКОТЕРМС".....	129
Тема 6. СВІТОВА І ЗОВНІШНЬОТОРГОВА ЦІНА. ЦІНОВІ, ВАЛЮТНІ І ФІНАНСОВІ УМОВИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВОГО КОНТРАКТУ	134
6.1. Поняття світової ціни. Множинність світових цін.....	134
6.2. Тенденції взаємозв'язку внутрішніх та зовнішніх цін.....	136
6.3. Класифікація цін світового ринку. Особливості трансферних цін.....	139

6.4. Ціноутворюючі фактори і методика розрахунку експортних цін.....	144
6.5. Особливості ціноутворення в ході укладання зовнішньоторгових угод.....	146
6.6. Цінові і валютні умови зовнішньоторгових контрактів.....	153
6.7. Фінансові умови зовнішньоторгових угод.....	159
6.8. Особливості міжнародних розрахунків.....	163
<i>Основні терміни та поняття.....</i>	<i>164</i>
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>165</i>

Змістовий модуль 2.
**ЗОВНІШНЬТОРГОВІ ОПЕРАЦІЇ ТА ЇХ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Тема 7. МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	169
7.1. Етапи еволюції і специфіка маркетингу на міжнародному рівні .	169
7.2. Мотиви виходу підприємства на зовнішній ринок.....	174
7.3. Оцінка зовнішньоекономічного потенціалу підприємства.....	175
7.4. Система маркетингової інформації у міжнародному бізнесі.....	179
7.5. Міжнародна маркетингова стратегія.....	180
Тема 8. ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ.....	183
8.1. Сутність, переваги і ризики експортних та імпорتنих операцій ..	183
8.2. Особливості здійснення зовнішньоторгових операцій з окремими видами товарів.....	190
8.3. Реекспортні та реімпорتنі операції.....	192
8.4. Міжнародні торги (тендери).....	196
Тема 9. ТРАНСПОРТНЕ І СТРАХОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ.....	201
9.1. Роль транспорту у зовнішній торгівлі. Специфіка правового регулювання міжнародних перевезень.....	201
9.2. Організація міжнародних перевезень основними видами транспорту.....	205
9.3. Міжнародні транспортні коридори.....	212

9.4. Характеристика ризиків та специфіка страхування у зовнішньоекономічній сфері.....	213
9.5. Страхування вантажів у зовнішній торгівлі.....	218
9.6. Страхування експортних кредитів.....	219
9.7. Захист від валютних ризиків при укладанні експортно-імпортних контрактів.....	220
Тема 10. ПОСЕРЕДНИКИ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ.....	226
10.1. Зміст посередницьких операцій. Переваги та недоліки залучення посередників у зовнішній торгівлі.....	226
10.2. Класифікація посередників за обсягом повноважень і місцем на ринку.....	229
10.3. Способи винагороди посередників.....	236
10.4. Організація збуту посередниками.....	238
Тема 11. ОПЕРАЦІЇ ЗУСТРІЧНОЇ ТОРГІВЛІ І ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВА КООПЕРАЦІЯ З ІНОЗЕМНИМИ ПАРТНЕРАМИ.....	240
11.1. Зустрічна торгівля: сутність, форми, фактори і наслідки розвитку.....	240
11.2. Товарообмінні операції бартерного типу.....	243
11.3. Операції, що передбачають участь продавця в реалізації товарів, запропонованих покупцем.....	245
11.4. Компенсаційні угоди на основі виробничого співробітництва ...	248
11.5. Виробничо-збутова кооперація. Міжнародні концерни і консорціуми.....	253
Тема 12. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ.....	259
12.1. Специфіка послуг у контексті зовнішньої торгівлі.....	259
12.2. Міжнародний туризм.....	264
<i>Основні терміни та поняття.....</i>	<i>273</i>
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>275</i>

Змістовий модуль 3.
МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ.
СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.
ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ

Тема 13. ПЕРЕДАЧА ТЕХНОЛОГІЙ У ЗОВНІШНЬО- ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	278
13.1. Міжнародний трансфер технологій: сутність, форми канали ..	278
13.2. Міжнародний інжиніринг.....	282
13.3. Техніка укладання ліцензійних угод	287
13.4. Специфіка франчайзингового бізнесу.....	294
13.5. Міжнародний лізинг.....	297
13.6. Міждержавне регулювання трансферу технологій.....	304
Тема 14. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	310
14.1. Сутність категорії "спільне підприємство". Правовий статус, відмінні риси, переваги і недоліки СП.....	310
14.2. Класифікація спільних підприємств.....	317
14.3. Функціональні ролі спільного підприємства.....	326
14.4. Процес організації спільного підприємства.....	330
14.5. Валютно-фінансові аспекти діяльності спільних підприємств ..	336
14.6. Основні причини нестабільності спільних підприємств	343
Тема 15. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ОПЕРАЦІЇ У ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОНАХ.....	346
15.1. Сутність, цілі, принципи і підходи до організації вільних економічних зон.....	346
15.2. Класифікація вільних економічних зон.....	350
15.3. Специфіка режиму вільних економічних зон.....	353
15.4. Проблема досягнення балансу передумов створення і наслідків функціонування вільних економічних зон.....	355
15.5. Особливості прикордонної торгівлі і транскордонного співробітництва.....	359

Тема 16. ОФШОРНІ ЗОНИ ТА ОФШОРНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.....	367
16.1. Поняття податкового планування і "податкової конкуренції" ..	367
16.2. Зміст і види офшорних операцій.....	373
16.3. Офшорні зони: ознаки, територіальне розташування, різновиди	376
16.4. Специфіка режимів "податкової гавані", центру "офшор" та реєстру "зручний прапор".....	380
16.5. Передумови успішної реалізації проектів офшорних зон.....	383
16.6. Особливості створення і функціонування офшорних компаній..	385
16.7. Типові офшорні схеми.....	393
16.8. Перспективи трансформації офшорів на <i>сучасному</i> етапі	401
<i>Основні терміни та поняття</i>	405
<i>Питання для самоконтролю</i>	406

Змістовий модуль 4.

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Тема 17. СПЕЦИФІКА МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	410
17.1. Сутність, функції, складові і підходи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.....	410
17.2. Процедура планування зовнішньоекономічної діяльності. Порівняння функцій управління національною і міжнародною компанією.....	413
17.3. Специфіка вибору організаційних структур управління зовнішньоекономічною діяльністю. Стратегічні профілі міжнародних компаній.....	417
17.4. Особливості менеджменту спільних підприємств.....	427
Тема 18. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	432
18.1. Стратегічні рішення у зовнішньоекономічній діяльності	432
18.2. Зміст, послідовність і переваги стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності.....	434

18.3. Етапи і рівні формування стратегії зовнішньоекономічної діяльності	437
Тема 19. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	444
19.1. Загальнометодологічні засади здійснення оцінки ефективності зовнішньоекономічних операцій	444
19.2. Оцінка ефективності експортно-імпортних операцій	445
19.3. Розрахунок коефіцієнта кредитного впливу	446
19.4. Визначення демпінгової маржі і шкоди від демпінгу	447
19.5. Розрахунок ставки ефективного мита	448
19.6. Оцінка збалансованості інтересів учасників зовнішньоекономічної угоди	449
19.7. Розрахунок суми інтегрального ефекту від діяльності СП	450
19.8. Економічна оцінка міжнародних лізингових операцій	451
19.9. Обґрунтування міжнародних ліцензійних та і франчайзингових операцій	453
Тема 20. УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У КОНТЕКСТІ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ	455
20.1. Сутність синергетичної парадигми	455
20.2. Прояви синергізму у зовнішньоекономічних угодах та загальних тенденціях розвитку світової економіки	466
20.3. Синергічна модель менеджменту зовнішньоекономічної діяльності	473
20.4. Синергічний характер міжнародного трансферу технологій	484
20.5. Методологічні засади оцінки синергічного ефекту у сфері зовнішньоекономічної діяльності	489
<i>Основні терміни та поняття .....</i>	<i>497</i>
<i>Питання для самоконтролю .....</i>	<i>498</i>
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	500